

## Analyzing the Solutions of Microcredit Funds to Empower Rural Women (Case study: Lorestan Province)

MOJTABA SALEHI CHEGENI<sup>1</sup>, MEHDI RAHIMIAN<sup>2\*</sup>, SAEID GHOLAMREZAI<sup>3</sup>

1, Ms. C Graduated of Department of Rural Development, Lorestan  
University, Khoram Abad, Iran

2, Assistant Professor of Department of Rural Development, Lorestan  
University, Khoram Abad, Iran

3, Assistant Professor of Department of Rural Development, Lorestan  
University, Khoram Abad, Iran

(Received: Feb. 4, 2018- Accepted: May. 27, 2018)

### ABSTRACT

The Purpose of this study was to analyzing the solutions of microcredit funds to empower rural women (ERW) in Lorestan province. Statistical population of this research consisted the rural women of micro credit fund members in Lorestan province (N= 772) that 160 of them determined as a statistical sample by using Cochran's formula. Samples were selected based on multi stage sampling method and data were collected by questionnaire. Questionnaire's reliability and validity were confirmed respectively through computing Cronbach's alpha coefficient (0.89) and content validity. Data analyzed by SPSS<sub>20</sub> and LISREL<sub>8.8</sub> software. According to results of the exploratory factor analysis solutions of microcredit fund in the ERW in Lorestan province categorized in five factors that in order of importance are: 1) supporting members and directing their activities; 2) providing training to members and the board; 3) improving fund management; 4) utilizing side capacities; and 5) enhancing participatory spirit among Members. These solutions explained 68.3% of the total variance. Results of the confirmatory factor analysis indicated the significance of these factors as solutions for improve the functioning of microcredit funds to ERW in Lorestan province.

**Keywords:** Confirmatory Factor Analysis, Empowerment, Rural Women, Microcredit Funds

## واکاوی راه کارهای صندوق‌های اعتباری خرد در توانمندسازی زنان روستایی (مورد مطالعه: استان لرستان)

مجتبی صالحی چگنی<sup>۱</sup>، مهدی رحیمیان<sup>۲\*</sup>، سعید غلامرضایی<sup>۳</sup>  
 ۱، دانش‌آموخته‌ی کارشناسی ارشد گروه توسعه روستایی دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران  
 ۲، استادیار گروه توسعه روستایی دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران  
 ۳، استادیار گروه توسعه روستایی دانشگاه لرستان، خرم‌آباد، ایران  
 (تاریخ دریافت: ۹۶/۱۱/۱۵ - تاریخ تصویب: ۹۷/۳/۶)

### چکیده

پژوهش پیش‌رو با هدف تحلیل سازوکارهای صندوق‌های اعتباری خرد در توانمندسازی زنان روستایی انجام شده است. جامعه آماری تحقیق، تمامی اعضای صندوق‌های اعتبارات خرد زنان روستایی استان لرستان (N=۷۷۲)، که ۱۶۰ نفر از آنان با استفاده از فرمول کوکران به عنوان حجم نمونه تعیین گردید. نمونه‌ها با استفاده از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای انتخاب و داده‌های مورد نیاز از آنان به وسیله‌ی پرسشنامه گردآوری شد. روایی و پایایی پرسشنامه به ترتیب، به روش اعتبار محتوایی و ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۹) مورد تأیید قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار SPSS<sup>20</sup> و LISREL<sup>8.8</sup> انجام شد. بر اساس نتایج تحلیل عاملی اکتشافی راه کارهای بهبود عملکرد صندوق‌های اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان روستایی در استان لرستان به ترتیب اهمیت در پنج دسته راه کارهای؛ ۱) حمایت از اعضاء و جهت‌دهی فعالیت‌های آنها ۲) ارائه آموزش به اعضاء و هیئت مدیره ۳) بهبود مدیریت صندوق‌ها ۴) بهره‌گیری از ظرفیت‌های جانبی و ۵) تقویت روحیه مشارکتی در بین اعضاء دسته‌بندی شدند. این راه کارها در مجموع ۶۸/۳ درصد از واریانس کل را تبیین نمودند. نتایج تحلیل عاملی تأییدی نیز حاکی از معنی‌داری و تأیید عوامل یاد شده به عنوان راه کارهای بهبود عملکرد صندوق‌های اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان روستایی بود.

**واژه‌های کلیدی:** تحلیل عاملی تأییدی، توانمندسازی، زنان روستایی، صندوق‌های اعتباری

خرد

### مقدمه

است که بر فعالیت آنها مؤثر است؛ یعنی اینکه فضایی برای افراد فراهم شود تا بتوانند ایده‌های خوبی را بیافرینند و آنها را به عمل تبدیل کنند (Evans, 2010). مهم‌ترین مرحله توانمندسازی نقطه شروع آن است و این نقطه در درون افراد قرار دارد (Shadlou, 2003). توانمندسازی از جایی آغاز می‌شود که بی‌قدرت‌ترین افراد (افراد فقیر و حاشیه‌ای مثل زنان) و مردم از بیرون فرایند

توانمندسازی اصطلاح و مفهوم جدیدی نیست (Sinha et al., 2012). توانمندسازی را می‌توان فرآیند پویایی تلقی نمود که طی آن زنان سعی می‌کنند ساختارهایی را که آنها را در حاشیه نگه می‌دارد، دگرگون سازند (Ugbomeh, 2001). توانمندسازی به معنی تشویق افراد برای مشارکت بیش‌تر در تصمیم‌گیری‌هایی

2013). از میان طرح هایی که در این زمینه در ایران اجرا و دولت از آن حمایت کرده است، می توان از صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی نام برد که از سال ۱۳۷۹ تاکنون در دستور کار دفتر امور زنان روستایی و عشایری وزارت جهاد کشاورزی قرار گرفته است (Alaedini & Jalali Mousavi, 2010). این طرح در ایران با استفاده از تجربه ی گرامین بانک برمیانی "الگوی پس انداز و وام دهی گروهی" به عنوان الگویی موفق در جوامع روستایی و پس از بومی سازی توسط کارشناسان مرکز تحقیقات وزارت جهاد کشاورزی به صورت آموزشی در سال ۱۳۷۹ در دو استان مازندران و کرمانشاه با دو شیوه ی متفاوت به اجرا درآمد و پس از موفقیت برنامه ی اجرا شده در استان مازندران، از سال ۱۳۸۰ نسبت به توسعه و گسترش آن در سراسر کشور اقدام گردید (Ahmadpur et al., 2014). این صندوق ها علاوه بر نقش مهمی که در تمرکز و جهت دهی به سرمایه های اندک روستایی و ایجاد مشارکت و کار گروهی دارند، می توانند به ماندگاری جمعیت در عرصه های روستایی نیز کمک مؤثری نمایند (Nazari & Adeli, 2011).

در استان لرستان از سال ۱۳۸۶ تاکنون ۲۴ صندوق اعتبارات خرد با ۷۷۲ نفر عضو عادی مشغول فعالیت هستند. هم چنین تأسیس ۳۵ صندوق جدید دیگر در دستور کار مدیریت هماهنگی های ترویج جهاد کشاورزی استان لرستان قرار دارد ( Lorestan Agricultural Jihad Organization, 2016).

بدون شک انجام هر پروژه و فعالیتی در روستاها، و به ویژه اقداماتی که در حیطه ی بهبود وضعیت معیشت انسانی و توانمندی روستاییان، انجام می شود، خالی از بروز مسائل و مشکلات خاص خود نیست. از این رو، دور از انتظار نیست که اجرای پروژه ی صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی در استان لرستان نیز با چالش هایی در حوزه های مختلف همراه باشد. در همین راستا قبل از انجام این پژوهش، تیم پژوهش بنا به پیشنهاد سازمان جهاد کشاورزی استان لرستان و با هماهنگی این سازمان در طی بازدیدهای به عمل آمده از تعدادی از صندوق اعتبارات خرد در این استان مشاهده گردید که این صندوق ها با یک سری مشکلات از جمله مدیریت ضعیف صندوق ها، موضوع آموزش زنان روستایی، کمبود

توسعه به درون آن آورده شوند ( Cheston & Khun, 2002).

با توجه به شکست راهبردهای مختلف توسعه روستایی در ریشه کنی فقر و توانمندسازی جوامع روستایی، نظام اعتبارات خرد یکی از راه کارهای مطرح شده در چند دهه اخیر و به عنوان یکی از مؤثرترین راه های مقابله با فقر مورد قبول همه کشورها در پنج قاره جهان قرار گرفته است (Maffei, 2007). به طوری که وام های خرد، به خصوص در میان متخصصان و دانش پژوهان که علاقه مند به راه کارهای بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی "جهان سوم" هستند، اهمیت زیادی را در طی سال های اخیر به خود جلب کرده است (Norwood, 2015). در حقیقت، این موضوع که وام های مالی موسسات خرد موجب افزایش توانمندسازی زنان می شوند، مورد توافق بسیاری از صاحب نظران می باشد (Nisser & Ayedh, 2017).

در اواخر دهه ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ نهادهای اعتباری خرد در تمام کشورهای رو به توسعه، اساساً از طریق تعدادی از برنامه های اعتباری مالی خیریه و دولتی، که در تلاش برای شناسایی هر دو نیاز مالی و عمرانی مشتریان شان بوده اند، ایجاد و توسعه یافت (Rika et al., 2003). در همین راستا، بانک جهانی سال ۲۰۰۵ را سال اعتبارات خرد نام گذاری و کشورهای در حال توسعه را در به کارگیری این شیوه ی اعتباری تشویق کرده است (Negin, 2005) و سازمان ملل نیز «ارتقاء برابری جنسیتی و توانمندسازی زنان» در سطح گسترده را به عنوان یکی از اهداف کلیدی اعلامیه هزاره سوم اعلام کرده است (Shakoori et al., 2007). از میان کشورهای جهان سوم در زمینه اعتبارات خرد و توانمندسازی زنان، بنگلادش به عنوان کشور پیشرو در قالب گرامین بانک، با اعطای اعتبارات خرد به فقرا به ویژه زنان، توانسته سطح درآمد آنها را افزایش دهد (Rasoulof, 2002).

در ایران نیز، نظام تأمین مالی خرد رویکردی به منظور تسریع فرآیند سرمایه گذاری، تقویت بنیادهای مالی و پس انداز در بین اقشار آسیب پذیر و نهایتاً توانمندسازی جامعه و فقرزدایی از طریق ارتقاء بهره وری است. این نظام می تواند با خلق فرصت های شغلی جدید، ظرفیت های درآمدی را افزایش دهد ( Nasrollahi et al.,

اشاره شده همه و همه ضرورت انجام پژوهشی در این زمینه را فراهم نموده بود. از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی و تحلیل راه‌کارهای صندوق‌های اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان عضو این صندوق‌ها در استان لرستان انجام شده است.

در خصوص موضوع مورد مطالعه، پژوهش‌های متعددی در داخل و خارج از کشور انجام شده است که در ادامه به دلیل حجم بالای مطالعات صورت گرفته نتایج پژوهش‌های انجام شده در جدول (۱) به صورت خلاصه ارائه شده است.

اعتبارات، درآمد کم اعضا، عدم اعتماد به ارکانهای دولتی و... مواجهه‌اند. مهم‌ترین پرسش‌هایی که در این زمینه ممکن است برای علاقه‌مندان در حوزه مطالعات توانمندسازی زنان روستایی مطرح شود این است که چه راه‌کارهایی برای بهتر شدن عملکرد این صندوق‌ها در مسیر توانمندسازی زنان روستایی وجود دارد؟ و در گام بعدی این‌که در بین این راه‌کارها، مهم‌ترین و با اهمیت‌ترین آنها برای توانمندسازی زنان کدامند؟ دغدغه تیم پژوهش به پرسش‌های مطرح شده و از طرفی نبود مطالعه‌ای جامع در این استان و همچنین بازدیدهای

جدول ۱- بررسی سابقه پژوهش در زمینه راه‌کارهای صندوق‌های اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان

پژوهشگر (پژوهشگران)	سال	راه‌کارهای ارائه شده
Nur Alam Siddik	2017	ارائه برنامه‌های اشتغال پس از واگذاری وام
Holloway	2017	توجه به نیازمندی‌های زنان وام‌گیرنده
Mudaliar and Mathur	2015	معرفی فن‌آوری‌های خاص به زنان، شناخت استعدادها و اولویت‌های زنان، ایجاد انگیزه در زنان برای تشکیل گروه
Rathirane and Semasinghe	2013	معرفی فرصت‌های متناسب با پتانسیل افراد، آموزش برای اعضا، توانایی جذب اعتبارات از منابع متفاوت، خدمات به زنان فقیرتر و نظارت شدید بر نیروهای صندوق‌های جهت جلوگیری از فساد
Basnet	2012	هدف‌گذاری بر روی زنان فقیرتر، به‌کارگیری استراتژی‌های مختلف بر اساس سطوح مختلف فقر،
Chowdhury	2012	تشخیص فرصت‌های خلاقانه و مبتکرانه برای فعالیت‌های تولیدی
Meyer	2012	طراحی فرصت‌های شغلی مناسب بر اساس شرایط منطقه و افراد، ارزیابی متقاضیان از جنبه‌های متفاوت و اعطای وام بر اساس توانایی‌های آنان
Saadi et al	2012	دسترسی به مواد اولیه و دانش تخصصی از طریق دوره‌های آموزشی
Faghirei et al	2012	تلاش برای حضور فعال‌تر زنان روستایی در عرصه‌های مختلف اجتماع
Favaedi et al	2011	استفاده از فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، بالا بردن میزان تسهیلات اعطایی، آموزش زنان
Fasoranti	2010	ترغیب زنان به فعالیت‌های تولیدی مناسب در مناطق روستایی
Satiabama	2010	تشکیل گروه‌های خودیار در برنامه‌های اعتبارات خرد و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید برای زنان
Kalantari et al	2010	مشارکت اقتصادی زنان، انسجام خانوادگی و آگاهی اجتماعی
Mulunga	2010	افزایش سطح تحصیلات اعضا، قوانین و مقررات حمایتی، ارتقاء سطح مهارت‌های اعضا
Riano & Okali	2008	انجام کار گروهی، مشارکت در تصمیم‌گیری پروژه، داشتن تفاهم و روابط مناسب در بین اعضا
Shahriari	2008	در دسترس بودن پشتوانه مالی، اطلاع‌رسانی بموقع درباره برپایی کلاس‌های آموزشی
Safari Shali	2008	تغییر نگرش جامعه نسبت به نقش زنان
Taleb & Najafi	2007	آموزش زنان، آگاهی زنان از مراحل گوناگون فعالیت صندوق‌ها، ایجاد انگیزه‌ی تولید در زنان
Hassanzadeh et al	2006	شناسایی طبقات گوناگون فقر، صرف اعتبارات برای ایجاد اشتغال
Moghadas Farimani	2005	کمک مالی دولت به تشکیل صندوق اعتباری، بهبود مدیریت صندوق، ایجاد اعتماد اعضا نسبت به مسئولان صندوق و فراهم کردن شرایط بازپرداخت به موقع وام‌های دریافتی

$$d = t \cdot \frac{s}{\sqrt{n}}$$

$$1.96 \times \frac{1.05}{\sqrt{30}} = 0.376$$

به منظور افزایش دقت و صحت نتایج مقدار به دست آمده تا حد ۰/۱۵ تعدیل داده شد و حجم نمونه طبق فرمول کوکران به صورت زیر محاسبه گردید:

$$n = \frac{772(1.96 \times 1.05)^2}{772 \times (0.15)^2 + (1.96 \times 1.05)^2} = \frac{3269}{21.6} = 151$$

براساس فرمول کوکران، تعداد نمونه مناسب برای این تحقیق ۱۵۱ نفر به دست آمد. اما برای اطمینان بیش تر ۱۶۰ پرسشنامه تکمیل گردید.

در این پژوهش، نمونه گیری در دو مرحله انجام شد. در مرحله اول بر اساس موقعیت جغرافیایی پنج شهرستان از شمال (بروجرد)، جنوب (پلدختر)، شرق (الیگودرز)، غرب (کوهدهشت) و مرکز (خرم آباد) استان انتخاب شد و مابقی شهرستانها کنار گذاشته شد. سپس درصد انتخاب نمونه هر شهرستان از حجم نمونه متناسب با تعداد اعضای موجود در هر شهرستان مشخص گردید (جدول ۲).

جدول ۲- توزیع نمونه گیری در شهرستانهای انتخاب شده متناسب با تعداد اعضاء در هر شهرستان

ردیف	شهرستان	تعداد اعضاء صندوقها	درصد از حجم نمونه	تعداد نمونه
۱	بروجرد (شمال)	۳۰۰	۶۶/۶	۱۰۶
۲	خرم آباد (مرکز)	۸۱	۱۸	۲۹
۳	کوهدهشت (غرب)	۲۰	۴/۴۸	۷
۴	پلدختر (جنوب)	۳۰	۶/۶۶	۱۱
۵	الیگودرز (شرق)	۱۹	۴/۲۶	۷
جمع	-	۴۵۰	۱۰۰	۱۶۰

مأخذ: یافته های پژوهش

پس از آن در هر بخش نمونه ها به طور تصادفی ساده انتخاب و اطلاعات لازم از آنها به وسیله پرسشنامه کسب گردید. روایی پرسشنامه، به روش اعتبار محتوایی صورت

بررسی و مرور پیشینه ی پژوهش در این پژوهش نشان داد که اغلب مطالعات آموزش زنان را راه کار مؤثری در توانمندسازی آنان بر شمرده اند. تعدادی دیگر از پژوهش ها بر حمایت های دولتی و غیردولتی گوناگون از این اقشار آسیب پذیر تأکید دارند. اداره ی صحیح و اصولی صندوق های اعتبارات خرد نیز از جمله راه کارهایی است که توسط دیگر پژوهشگران ارائه شده است. همچنین تعدادی دیگر از پژوهش ها بر انجام فعالیت های گروهی به عنوان یک راه کار اثرگذار تأکید کرده اند.

### مواد و روش ها

این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی، از نظر نحوه ی جمع آوری اطلاعات از نوع میدانی است. از آنجا که این پژوهش در گام نخست به بررسی راه کارهای صندوق های اعتبارات خرد پرداخته است، در این مرحله از نوع پژوهش های اکتشافی و هم وابسته می باشد، اما بخش دوم پژوهش، با توجه به استفاده از تکنیک تحلیل عاملی تأییدی، از نوع پژوهش های همبستگی می باشد. جامعه آماری شامل کلیه زنان عضو صندوق های اعتبارات خرد استان لرستان در سال ۱۳۹۵ بوده که دارای ۲۴ صندوق و تعداد اعضای این صندوق ها ۷۷۲ نفر است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران تعیین شد. فرمول کوکران به صورت زیر می باشد:

$$n = \frac{N(t.s)^2}{Nd^2 + (t.s)^2}$$

n = حجم نمونه

s = انحراف معیار (جامعه)

N = حجم جامعه

d = دقت احتمالی

t = ۱/۹۶

به منظور تعیین انحراف معیار جامعه مورد مطالعه و هم چنین تعیین دقت احتمالی مطلوب، تعداد ۳۰ نمونه از جامعه آماری مورد پژوهش، به طور تصادفی انتخاب و پیش آزمون شد. واریانس متغیر چالش کل صندوق های اعتبارات خرد اندازه گیری شد. انحراف معیار به دست آمده از این پیش آزمون ۱/۰۵ بوده و دقت احتمالی مطلوب نیز از طریق فرمول زیر محاسبه شده است.

## نتایج و بحث

### مشخصه‌های اعضای صندوق‌های اعتبارات خرد

بر اساس نتایج توصیفی ارائه شده در جداول (۳) و (۴)، ۸۱/۹ درصد اعضاء صندوق‌های اعتبارات خرد، متأهل، ۱۳/۱ درصد مجرد، ۱/۹ درصد بیوه فوت همسر و ۱/۳ درصد بیوه مطلقه بودند. محدوده سنی پاسخ‌گویان بین ۲۰ تا ۵۵ و میانگین سن آنان ۳۶/۳۷ سال بود و بیش‌تر افراد در گروه سنی ۳۰-۴۰ سال قرار داشتند. سطح سواد بیش‌تر اعضاء (۶۴/۴ درصد) پایین‌تر از دیپلم، ۲۳/۱ درصد دیپلم و ۱۲/۶ درصد نیز دارای تحصیلات دانشگاهی بودند. ۹۵/۶ درصد اعضاء خانه‌دار و فقط ۴/۴ درصد غیرخانه‌دار بودند. طبق نتایج به‌دست‌آمده، میانگین بعد خانوار ۴/۵ نفر و بیش‌تر افراد (۸۰/۶ درصد) دارای خانواده‌های ۳ تا ۶ نفره بودند. از نظر مسئولیت در صندوق، ۸۶/۹ درصد پاسخ‌گویان عضو عادی صندوق، ۳/۸ درصد منشی، ۳/۸ درصد حسابدار و ۵/۶ درصد نیز مدیرعامل بودند. میانگین مبلغ وام دریافتی آنان ۶۶۰ هزار تومان و دامنه تغییرات آن بین صفر تا ۱/۷ میلیون تومان بود. دامنه تغییرات تعداد فقره وام دریافتی پاسخ‌گویان بین ۰ تا ۴ فقره و میانگین آن ۲/۴۱ فقره وام بود. هر کدام از اعضاء به طور میانگین ۱/۴۷ دوره آموزشی را گذرانده بودند.

گرفت. به‌این‌گونه که با استفاده از نظرات کارشناسان دارای تجربه در زمینه‌ی صندوق‌های اعتبارات خرد اصلاحات لازم جهت تأیید روایی ظاهری پرسشنامه انجام شد. همچنین پایایی پرسشنامه نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۹) مورد تأیید قرار گرفت. در بخش اول پرسشنامه ویژگی‌های جامعه آماری مورد بررسی قرار گرفت. در بخش دوم پرسشنامه نیز شدت هریک از راه‌کارهای صندوق‌های اعتباری خرد در توانمندسازی زنان روستایی از طریق ۲۰ گویه (راه‌کار) و در قالب طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت مورد سنجش قرار گرفت. استخراج ابعاد پنهان در بین راه‌کارهای ارائه شده و دسته‌بندی آنها از طریق تحلیل عاملی اکتشافی و با استفاده از نرم‌افزار SPSS<sup>20</sup> انجام شد. از آنجا که می‌توان با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی، عوامل استخراج شده در تحلیل عاملی اکتشافی را تأیید نمود، در گام بعدی، تأیید عوامل استخراج شده از طریق تحلیل عاملی تأییدی و با بهره‌گیری از نرم‌افزار LISREL<sup>8.8</sup> صورت گرفت. اولویت‌بندی مولفه‌های قرار گرفته در هر دسته‌بندی (عامل) نیز به طور جداگانه و از طریق ضریب تغییرات (CV) تعیین شد.

جدول ۳- ویژگی‌های اعضای صندوق‌های اعتبارات خرد

متغیر گروه‌ها	وضعیت		وضعیت تأهل		میزان تحصیلات		شغل		مسئولیت در صندوق		
	سرپرست	غیرسرپرست	متاهل	تاهل همسر فوت	دیپلم	پایین‌تر از دیپلم	خانه‌دار	غیر خانه‌دار	حسابدار	منشی	عادی
درصد	۱۵	۸۵	۸۱/۹	۱۳/۱	۲۳/۱	۶۴/۴	۹۵/۶	۴/۴	۳/۸	۳/۸	۸۶/۹

مأخذ: یافته‌های پژوهش

جدول ۴- ادامه ویژگی‌های اعضاء صندوق‌های اعتبارات خرد

متغیر (واحد)	سن (سال)	بعد خانوار (نفر)	درآمد ماهیانه خانوار (هزار تومان)	مبلغ وام دریافتی (هزار تومان)	تعداد وام دریافتی (فقره)	تعداد دوره آموزشی گذرانده
میانگین	۳۶/۳۷	۴/۵	۶۸۵	۶۶۰	۲/۴۱	۱/۴۷
دامنه	۲۰ - ۵۵	۱ - ۹	۰ - ۳	۰ - ۱۷۰۰	۰ - ۴	۰ - ۵
گروه اکثریت	۳۰ - ۴۰	۳-۶	۱۰۰۰ تا ۵۰۰	۱۰۰۰ تا ۵۰۰	۱	۱

مأخذ: یافته‌های پژوهش

**اولویت بندی راه کارهای صندوق های اعتباری خرد در توانمندسازی زنان روستایی**

به منظور اولویت بندی راه کارهای صندوق های اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان روستایی در هر یک از پنج دسته راه کارهای تأیید شده، از آماره ضریب تغییرات استفاده شد. نتایج این بخش در جدول (۵) ارائه شده است. نتایج نشان می دهد که در بین راه کارهای حمایتی- هدایتی کمک در بازاریابی و تأمین

ارزان نهاده ها به اعضای صندوق مهم ترین راه کار به شمار می رود. برگزاری کلاس های آموزشی مهارتی تخصصی مشاغل زودبازده، ثبت اطلاعات ویژگی های فردی و توانایی های مهارتی اعضا (پایگاه اطلاعاتی)، مشروط کردن پرداخت وام به شرکت الزامی زنان در دوره های آموزشی و مشارکت کلیه اعضا در تصمیم گیری های مربوط به صندوق به ترتیب مهم ترین راه کارهای هر یک از دسته راه کارهای نام برده می باشند.

جدول ۵- اولویت بندی راه کارهای صندوق های اعتباری خرد در توانمندسازی زنان روستایی

عامل	گویه	بار عاملی	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	نماد در مدل
حمایت از اعضا و جهت دهی فعالیت های آنها	کمک در بازاریابی و تأمین ارزان نهاده ها به اعضای صندوق	۰/۵۶۷	۳/۹۱	۰/۸۶۴	۰/۲۲۰۹	S1
	شناسایی و اولویت بندی مشاغل خرد متناسب با میزان وام پرداختی	۰/۶۲۰	۳/۶۹	۰/۹۴۶	۰/۲۵۶۳	S2
	پرداخت مرحله به مرحله اعتبار و کنترل وام مصرف شده در هر مرحله	۰/۵۶۹	۳/۶۱	۰/۹۳۲	۰/۲۵۸۱	S3
	معرفی مشاغل زودبازده به اعضا و ترغیب آنان به سرمایه گذاری در آن	۰/۷۷۶	۳/۶۱	۰/۹۷۱	۰/۲۶۸۹	S4
	بالا بردن مبلغ وام از سوی نهادهای دولتی	۰/۵۱۲	۳/۷۱	۱/۰۵۰	۰/۲۸۳۰	S5
	شناسایی و اولویت بندی مشاغل خرد متناسب با شرایط منطقه	۰/۵۴۷	۳/۶۳	۱/۰۳۹	۰/۲۸۶۲	S6
ارائه آموزش به اعضا و هیئت مدیره	برگزاری کلاس های آموزشی مهارتی تخصصی مشاغل زودبازده	۰/۶۹۴	۳/۷۴	۰/۸۶۳	۰/۲۳۰۷	E1
	برگزاری کلاس های آموزشی کارآفرینی و کسب و کار برای اعضا	۰/۵۰۷	۳/۷۴	۰/۹۰۸	۰/۲۴۲۷	E2
	افزایش توان مدیریتی مدیران صندوق ها از طریق آموزش لازم به آنان	۰/۵۵۶	۳/۶۶	۰/۹۴۴	۰/۲۵۷۹	E3
	برگزاری دوره های آموزشی مرتبط با صندوق برای کارشناسان اداری	۰/۵۹۳	۳/۶۹	۰/۹۷۹	۰/۲۶۵۳	E4
بهبود مدیریت صندوق ها	ثبت اطلاعات ویژگی های فردی و توانایی های مهارتی اعضا (پایگاه اطلاعاتی)	۰/۶۶۱	۳/۹۷	۰/۸۳۵	۰/۲۱۰۳	M1
	ترغیب سرمایه داران و کارآفرینان جهت سرمایه گذاری در صندوق ها	۰/۷۷۳	۳/۸۸	۱/۰۴۲	۰/۲۶۸۵	M2
	اطلاع رسانی به موقع درباره تشکیل جلسات و برنامه	۰/۵۱۰	۳/۵۵	۱/۰۰۲	۰/۲۸۲۲	M3
بهره گیری از ظرفیت های جانبی	مشروط کردن پرداخت وام به شرکت الزامی زنان در دوره های آموزشی	۰/۵۲۵	۳/۶۹	۰/۹۸۴	۰/۲۶۶۶	C1
	استفاده از فناوری های اطلاعات و ارتباطات برای افزایش توان مهارتی - تولیدی	۰/۵۸۷	۳/۶۹	۱/۱۲۳	۰/۳۰۴۳	C2
	افزایش روحیه کار تیمی و گروهی در بین اعضا	۰/۷۷۲	۳/۵۶	۱/۰۹۷	۰/۳۰۸۱	C3
تقویت روحیه مشارکتی در بین اعضا	مشارکت کلیه اعضا در تصمیم گیری های مربوط به صندوق	۰/۵۱۹	۳/۷۶	۰/۸۹۴	۰/۲۳۷۷	P1
	بالا بردن آگاهی اجتماعی زنان از طریق مشارکت در مراسم و برنامه های محلی	۰/۵۳۵	۳/۸۶	۰/۹۵۷	۰/۲۴۷۹	P2
	ترغیب اعضای جدید صندوق به یادگیری تجارب اقتصادی اعضای قدیمی	۰/۶۳۶	۳/۷۴	۰/۹۸۷	۰/۲۶۳۹	P3
	انجام فعالیت های اقتصادی به صورت گروهی و خودیاری	۰/۵۱۲	۳/۵۱	۱/۱۲۲	۰/۳۱۹۶	P4

مآخذ: یافته های پژوهش مقیاس: (۱) خیلی کم (۲) کم (۳) متوسط (۴) زیاد (۵) خیلی زیاد

**تحلیل عاملی راه کارهای صندوق های اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان روستایی**

هدف از انجام تحلیل عاملی اکتشافی در این پژوهش، تلخیص راه کارهای صندوق های اعتبارات خرد در

توانمندسازی زنان روستایی استان لرستان بوده است. تعیین و تشخیص مناسب بودن داده ها برای تحلیل عاملی با استفاده از آماره های KMO و آزمون بارتلت انجام شده است. مقدار KMO (۰/۹۰) و معنی داری

توانمندسازی زنان، در پنج عامل دسته‌بندی شدند. این عوامل نیز به ترتیب اهمیت شامل؛ سازوکارهای (۱) حمایت از اعضاء و جهت‌دهی فعالیت‌های آنها (۲) ارائه آموزش به اعضاء و هیئت مدیره (۳) بهبود مدیریت صندوق‌ها (۴) بهره‌گیری از ظرفیت‌های جانبی و (۵) تقویت روحیه مشارکتی در بین اعضاء بودند، که به ترتیب ۱۸/۴۲۰، ۱۶/۴۲۳، ۱۵/۵۷۴، ۹/۶۵۳ و ۸/۳۰۳ درصد و در مجموع ۶۸/۳۷ درصد از واریانس کل را تبیین نمودند. در جدول (۵) هریک از عوامل، گویه‌های تشکیل‌دهنده آنها و بار عاملی هر گویه قابل‌مشاهده هستند.

#### تحلیل عاملی تأییدی

در این بخش برای تأیید عوامل استخراج شده و برازش الگوی ارائه شده، راه‌کارهای نام‌برده با ۲۰ مولفه و در پنج دسته وارد تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم شدند. در جدول (۷) مقدار ضرایب استاندارد شده عوامل و سطح معنی‌داری آنها با توجه به مقدار  $t$  در تحلیل عاملی تأییدی ارائه شده است.

آزمون بارتلت (مقدار آماره  $40.96/43$  و سطح معنی‌داری  $0/000$ ) نشان داد که داده‌ها برای تحلیل عاملی بسیار مناسب هستند.

یکی از موارد مهم در تحلیل عاملی، تعیین تعداد عوامل قابل استخراج است. در این مرحله تعداد عامل‌های استخراج شده با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی آنها برای راه‌کارهای صندوق‌های اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان روستایی تعیین و در جدول (۶) ارائه شده است.

جدول ۶- عوامل استخراج شده با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی آنها

عامل‌ها	مقدار ویژه	درصد واریانس تبیین شده	درصد واریانس تجمعی
۱	۵/۷۱۰	۱۸/۴۲۰	۱۸/۴۲۰
۲	۵/۰۹۱	۱۶/۴۲۳	۳۴/۸۴۴
۳	۴/۸۲۸	۱۵/۵۷۴	۵۰/۴۱۸
۴	۲/۹۹۲	۹/۶۵۳	۶۰/۰۷۱
۵	۲/۵۷۴	۸/۳۰۳	۶۸/۳۷۴

مأخذ: یافته‌های پژوهش

همان‌طور که نتایج تحلیل عاملی در جدول (۶) نشان می‌دهد، راه‌کارهای صندوق‌های اعتبارات خرد در

جدول ۷- مقادیر بارهای عاملی استاندارد شده و سطح معنی‌داری راه‌کارهای صندوق‌های اعتباری خرد

سازه	عوامل	نماد در مدل	ضریب استاندارد	خطای استاندارد	t	R <sup>2</sup>	CR	AVE
حمایت از اعضاء و ...	Supporti	۰/۸۵	۰/۲۹	۹/۴۵**	۰/۷۱	۰/۹۳	۰/۶۰	
ارائه آموزش به اعضاء ...	Educatio	۰/۸۰	۰/۳۲	۹/۴۸**	۰/۶۷	۰/۸۷	۰/۶۲	
بهبود مدیریت ...	Managing	۰/۸۰	۰/۶۶	۹/۸۶**	۰/۹۱	۰/۸۳	۰/۶۳	راه‌کارها
بهره‌گیری از ظرفیت ...	Capacity	۰/۹۹	۰/۵۳	۱۱/۱۶**	۰/۹۵	۰/۷۹	۰/۵۷	
تقویت روحیه مشارکت ..	Particip	۰/۹۳	۰/۱۴	۱۱/۵۲**	۰/۸۶	۰/۸۵	۰/۵۹	

(\*\* معنی‌داری در سطح یک درصد)

مأخذ: یافته‌های تحقیق

تأیید است. همچنین برای سنجش برازش مدل از شاخص‌هایی استفاده شد که در جدول (۸) ارائه شده است. نتایج نشان داد که به جزء در دو شاخص GFI و AGFI که نزدیک به حد مطلوب هستند. مقادیر گزارش شده مابقی شاخص‌ها بسیار بیش‌تر از حد مطلوب است. بنابراین مدل تأییدی راه‌کارهای صندوق‌های اعتباری خرد از برازش مناسب و قابل قبولی برخوردار است.

نتایج ارائه شده در جدول (۷) نشان می‌دهد که تمامی عوامل دارای مقدار  $t$  بالاتر از  $1/96$  می‌باشند. نتایج جدول مذکور نشان می‌دهد که برای سازه راه‌کارهای صندوق‌های اعتباری خرد، شاخص‌های CR و AVE از مقدار نسبتاً مناسبی و قابل قبولی برخوردار می‌باشند. بنابراین، تمامی مولفه‌های انتخابی برای بررسی سازوکارهای صندوق‌های اعتباری خرد از دقت لازم و کافی برخوردارند و روایی و پایایی آنها نیز مورد

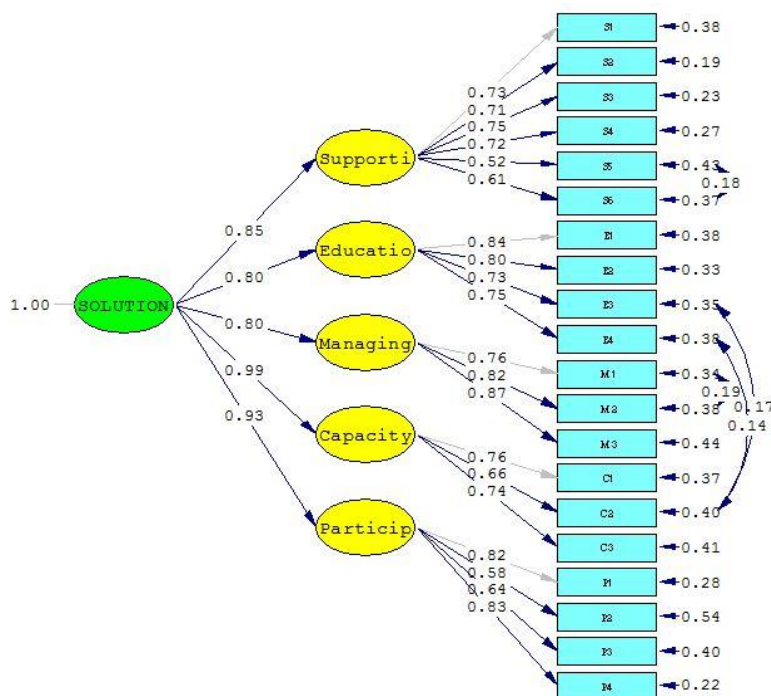


جدول ۸- نتایج میزان انطباق مقدار گزارش شده شاخص های برازندگی مدل پژوهش با شاخص های معیار

شاخص	معیار (حد مطلوب)	مقدار گزارش شده
GFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۸۹
AGFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۸۴
NFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۶
NNFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۷
IFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۸
CFI	۰/۹ و بالاتر	۰/۹۸
RMSEA	کوچکتر از ۰/۰۸	۰/۰۷۸

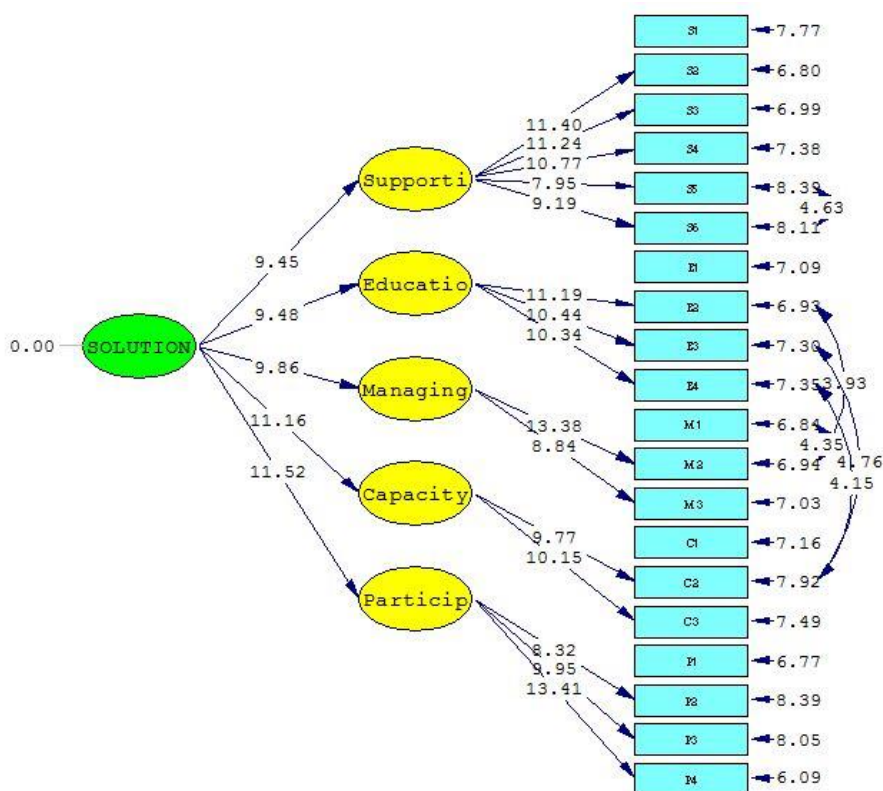
ماخذ مقادیر گزارش شده: یافته های تحقیق  
 ماخذ معیارها: کلاتری (۱۳۸۸)

هم چنین مدل اندازه گیری برازش یافته (پس از انجام اصلاحات) مربوط به راه کارهای صندوق های اعتباری خرد با نمایش بارهای عاملی استاندارد شده در شکل (۲) و در حالت معنی داری (شکل ۳) ارائه شده است.



Chi-Square=316.37, df=160, P-value=0.00000, RMSEA=0.078

شکل ۲- مدل تأییدی راه کارهای صندوق های اعتباری خرد در توانمندسازی زنان روستایی در حالت استاندارد



Chi-Square=316.37, df=160, P-value=0.00000, RMSEA=0.078

شکل ۳- مدل تأییدی راه‌کارهای صندوق‌های اعتباری خرد در توانمندسازی زنان روستایی در حالت معنی‌داری

### نتیجه‌گیری و پیشنهادها

زنان روستایی، به عنوان یکی از اقشار آسیب‌پذیر، می‌بایست جایگاه ویژه‌ای در نیل به اهداف توسعه در هر جامعه‌ای ایفا کنند، اما این در حالی است که نقش و اهمیت آنان در بسیاری از برنامه‌ریزی‌های توسعه نادیده گرفته شده است. به گونه‌ای که این کم‌توجهی‌ها در تصمیم‌سازی‌های اتخاذ شده، موجب کند شدن و حتی ناکامی بسیاری از برنامه‌های توسعه شده است. در چند دهه اخیر برای رفع مشکل زنان و کمک به آنان طرح‌های زیادی به اجرا درآمده که یکی از مهم‌ترین این طرح‌ها توانمندسازی زنان روستایی از طریق صندوق‌های اعتبارات خرد است. این صندوق‌ها در دستیابی به اهداف خود یعنی توانمندسازی زنان نیازمند ارائه راه‌کارهایی کاربردی و گره‌گشا در مواجهه با مشکلات فراروی خود هستند. از این رو پژوهش حاضر با هدف تحلیل راه‌کارهای صندوق‌های اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان روستایی استان لرستان انجام شد.

بر اساس نتایج به دست آمده مهم‌ترین دسته از راه‌کارها، "حمایت از اعضاء و جهت‌دهی فعالیت‌های آنها" بود. این نتیجه با یافته‌های Hassanzadeh et al (2006) و Meyer (2012) هم‌خوانی دارد. این دسته از راه‌کارها شامل مواردی چون کمک در بازاریابی و تأمین ارزان نهاده‌ها به اعضاء صندوق، شناسایی و اولویت‌بندی مشاغل خرد متناسب با میزان وام پرداختی و شرایط منطقه، افزایش مبلغ وام و پرداخت مرحله‌ای و کنترل شده‌ی آن و نیز معرفی مشاغل زودبازده به اعضا بود. بدون شک تلاش و پیگیری صندوق‌های اعتبارات خرد در جهت اجرای این دسته از راه‌کارها کمک شایانی به توانمندی اقتصادی و بالطبع توانمندی اجتماعی هر چه بیشتر زنان روستایی خواهد نمود، زیرا که بسیاری از زنان دریافت‌کننده‌ی وام به دلیل عدم آشنایی با مشاغل خرد، برنامه‌ی هدفمندی برای صرف وام ندارند. همچنین زنانی که در مسیر تولید قرار گرفته‌اند، توانایی لازم برای عرضه‌ی مناسب محصولات تولیدی و یا تأمین نهاده‌های تولیدی ارزان قیمت را ندارند.

در خصوص اداره صحیح صندوق است. در این راستا پیشنهاد می‌شود که انتخاب مسولین صندوق‌ها با تعیین شروطی از قبیل برخورداری آنان از مهارت‌های اولیه اداری، حسابداری و مالی صورت پذیرد و در مواردی که چنین افرادی وجود ندارند با آموزش مسئولان صندوق‌ها این مشکل مرتفع گردد. اگرچه این دسته از راه‌کارها به طور مستقیم بر توانمندی زنان عضو تأثیرگذار نخواهند بود، اما واقعیت آن است که عملکرد درست صندوق‌های اعتباری خرد، از طریق به‌کارگیری راه‌کارهای ارائه شده، در درازمدت بر روند توانمندی زنان عضو اثر خواهد گذاشت و به عبارت دیگر، هرچه مدیریت صندوق‌ها به شکل صحیح‌تری صورت بگیرد، احتمال توانمندی زنان عضو بیشتر خواهد بود.

طبق نتایج به‌دست‌آمده، دو دسته‌بندی آخر مربوط به راه‌کارهای بهره‌گیری از ظرفیت‌های جانبی و تقویت روحیه مشارکتی در بین اعضا بودند که با نتایج پژوهش‌های Kalantari et al (2012)، Faghirei et al (2012)، Satiabama, Mudaliar & Mathur (2015)، (2010) و Riano & Okali (2008) هم‌خوانی دارد. در این راستا تشویق انجام فعالیت‌های گروهی و همچنین شرکت دادن کلیه زنان عضو صندوق‌ها در امور صندوق‌ها پیشنهاد می‌شود زیرا این کار باعث حضور و به نوعی تقویت حس مسئولیت‌پذیری در آنها می‌شود و انجام هرچه بهتر کارها را در پی خواهد داشت. همچنین استفاده از ظرفیت‌های جانبی که در روستا وجود دارد می‌تواند به عنوان یک نیروی هم‌افزا در جهت فعالیت‌های تولیدی زنان عمل کند و این امر می‌تواند به توانمندی بیشتر زنان کمک نماید.

دومین دسته از راه‌کارهای استخراج شده در این پژوهش ارائه آموزش به اعضاء و هیئت مدیره بودند که با نتایج پژوهش Favaedi et al (2011)، (2015) Rathirane and Mudaliar & Mathur (2013) Saadi et al و Semasinghe (2012) مطابقت دارد. بررسی مولفه‌های قرار گرفته در این دسته نشان می‌دهد که هم اعضاء عادی صندوق‌ها و هم کارکنان آنها شامل هیئت مدیره و کادر اداری می‌بایست تحت آموزش‌های مختلف قرار بگیرند. با توجه به تأکید نتایج این پژوهش و پژوهش‌های مشابه بر مسأله آموزش زنان، لازم است صندوق‌های اعتبارات خرد در استان لرستان نیز این مهم را در نظر بگیرند. بنابراین پیشنهاد می‌شود تا صندوق‌های اعتبارات خرد در این استان با برگزاری کلاس‌های آموزشی مهارتی تخصصی مشاغل زودبازده و کوچک مقیاس و با نیاز به سرمایه کم چون؛ پرورش مرغ خانگی، پرورش قارچ، تولید ورمی‌کمپوست، صنایع دستی محلی، صنایع تبدیلی خانگی (ترشیجات، مربا، رب گوجه‌فرنگی) برای اعضاء عادی، هدایت و جهت‌دهی اعتبارات را به سمت و سوی چنین فعالیت‌های توانمندسازی فراهم نمایند.

سومین دسته از راه‌کارهای بهبود عملکرد صندوق‌های اعتباری خرد در توانمندسازی زنان در استان لرستان مربوط به راه‌کارهای بهبود مدیریت صندوق‌ها بود. این نتیجه با یافته‌های Shahriari (2008)، Mudaliar & Mathur (2015) و Mulunga (2010) هم‌خوانی دارد. این راه‌کار مشتمل بر مواردی چون ثبت اطلاعات ویژگی‌های فردی و توانایی‌های مهارتی اعضاء (پایگاه اطلاعاتی) و برنامه‌ریزی

## REFERENCES

- Ahmadpur, A., Abditarkam, D., & Soltani, N. (2014). Factors affecting the success of rural women micro-credit fund city Vice City. *Agricultural Cooperatives*, 3(12): 23-45. (In Farsi).
- Alaadini, F., & Jalali Mousavi, A. (2010). Evaluating the effectiveness of programs to support microfinance and microcredit fund for rural women in Iran. *Rural Development*, 2 (2): 61-76. (In Farsi).
- Basnet, X. (2012). Microcredit programs and their challenges in Nepal. Salem College, Winston-Salem, NC.
- Cheston, S., & Khun, L. (2002). Empowering women through microfinance. Daley-Harris San (ed). Bloomfield, Connecticut.
- Chowdhury, A. A. (2012). Assessing The Factors That Led To The Success Of Microfinance In Bangladesh: A Case Study On Grameen Bank.
- Evans, E. N. (2010). Liberation Theology, Empowerment Theory and Social Work with the Oppressed, *International Social Work*, SAGE London, Newbury Park and New Dehli, 35: 47-135.

7. Faghirei, m., Zafshany, k., & Ali Begay, a. (2012). The effect of microcredit empowers women in rural areas of Kermanshah province. Chapter by-village development. 17 (3): 1-22. (In Farsi).
8. Fasoranti, M. M. (2010). The influence of micro-credit on poverty alleviation among rural dwellers: A case study of AKOKO North West Local Government Area of ONDO State". *Africa Journal of Business Management*. 4 (8): 1438-1446.
9. Favaedi, f., & chaharsoughi Amin, H. (2011). Factors affecting the success of micro-credit funds for rural women (International Carbon Sequestration Project Case Study). *Journal rural development*, 14(4):45-49. (In Farsi).
10. Hassanzadeh, A., Azvajy, A., & Ghavidel, S. (2006). Effects of microfinance in reducing poverty and income inequality, *Islamic economy Journal*, 6(21): 49-63. (In Farsi).
11. Holloway, K., Niazi, Z. & Rousw, R. (2017). Women's Economic Empowerment through Financial Inclusion. Financial Inclusion Program Innovations for Poverty. *Action. Poverty-action.org*. Retrieved 13 June 2018, from: <https://www.poverty-action.org/sites/default/files/publications/Womens-Economic-Empowerment-Through-Financial-Inclusion.pdf>
12. Kalantari, k., Shabanali Fami, h., & Mehr Homa, s. (2010). Study of facilitating and hindering economic empowerment of rural women (case study: the city of Hamadan), 1(2): 107 -124. (In Farsi).
13. Lorestan Agricultural Jihad Organization (2016). Performance report of microcredit funds status in Lorestan province. P 35. (In Farsi).
14. Maffei, F. (2007). Micro credit system: practical solution for empowering the low income decides in Edalat saham (stocks) adoption, *Economic Research Department*, Center for Strategic Expediency Council. (In Farsi).
15. Meyer, R. (2012). Microcredit and Agriculture: Challenges, Successes, and Prospects.
16. Moghadas Farimani, Sh. (2005). Survey form East Tehran Province Rural Credit Fund. *Agricultural Economics and Developmen*, summer, 13(50):199 -227.
17. Mudaliar, A & Mathur, M. (2015). Women Empowerment through Microfinance. *Art Humanities and Management Studies*, 1(2):58-65.
18. Mulunga, M. A. (2010). Factors affecting the growth of microfinance institutions in Namibia. Unpublished dissertation. Bellville: University of Stellenbosch.
19. Nasrollahi, Z., Bameri, S., & Hashemi, M. (2013). Role and status of micro financing system in contry poverty alleviation program. Retrieved 7 July 2018, from: [http://www.civilica.com/Paper-MBMCONF01-MBMCONF01\\_064.htm](http://www.civilica.com/Paper-MBMCONF01-MBMCONF01_064.htm). (In Farsi).
20. : [http://www.civilica.com/Paper-MBMCONF01-MBMCONF01\\_064.htm](http://www.civilica.com/Paper-MBMCONF01-MBMCONF01_064.htm). (In Farsi).
21. Nazari, A., & Aadel, J. (2011). Comparing the efficiency of microcredit on rural society layers in mountain and flat region of Azadshar Township. *Journal of Geographic*, 9(31): 191-214. (In Farsi).
22. Negin, V. (2005). The role of microfinance in poverty reduction. *Journal of Social Supply*,7(3): 25-47. (In Farsi).
23. Nisser, A. H. I., & Ayedh, A. M. A. (2017). Microfinance and Women's Empowerment in Egypt. *International Journal of Business and Economic Affairs*, 2, 52-58.
24. Norwood, C. (2015). Women's Empowerment and Microcredit: A Case Study from Rural Ghana. *J Int Stud Dev*. 2015; 4: 1-22.
25. Nur Alam Siddik, Md. (2017). Does Financial Inclusion Promote Women Empowerment? Evidence from Bangladesh. *Applied Economics and Finance*, 4(4): 169-177.
26. Rasoulof, J. (2002). Rural women and microcredit. Self-reliance. *Conference proceeding of microcredit Rural Women*, Vol. 1, Tehran: Ministry of Agriculture Jihad, Bureau of Rural Women. (In Farsi).
27. Rathiranee, Y., & Semasinghe, D, M. (2013). Challenges Facing by Women in Accessing Credit from Micro finance Institutions in Sri Lanka, *The International Journal for Economics and Business Management*, 3(1): 103 - 110.
28. Riano, R. E., & Okali, C. (2008). Women's empowerment through their participation in projects: unsuccessful experiences". *Convergences*, No (46), Uaem: Mexico Retrieved 23 May 2017, from: <http://convergence.uaemex.mx/rev46/angles/command/4-Rosa>.
29. Rika, M., dervest Masri, A., Rahman R., & Khani, F. (2003). *Grants for women*, Translate by: F. Khani, Al-Zahra University press collaboration with the Rural Women's Affairs Office and the Ministry of Agriculture Jihad. (In Farsi).
30. Saadi, H., Shabanali Fami, H and Latif, S. (2012). "Measuring the social and economic empowerment of rural women carpet weavers and factors affecting it (case study in Hamadan province). *Women in Development and Politics*, 10 (2):107-126. (In Farsi).
31. Safari Shali, R. (2009). Cultural and social factors associated with the level of women participation. *Women in Development and Policy*, 8(1): 137-161 (In Farsi).

32. Satiabama, K. (2010). Rural women empowerment and entrepreneurship development". Research scholar, Development of Political Science and Development Administration, Ganhighram Rural Institute, Din Digul District, April.
33. Shadlou, S. (2000). The role of culture in balancing gender attitudes toward women's empowerment, with emphasis on international document". The first Conference on women's empowerment. Tehran, Iran. (In Farsi).
34. Shahriari, A. (2008). *Solutions for rural women empowerment of Sistan and Baluchestan Township and its impact on entrepreneurship* (master thesis). (In Farsi).
35. Shakoori, A., Rafatjah, m., & jafari, m. (2007). Components of empowering the women and factor affecting it. *Women in Development and Policy*, 5(1): 1-26. (In Farsi).
36. Sinha, B., Jha, S., & Negi, N. S. (2012). Migration and empowerment: the experience of women in households in India where migration of a husband has occurred. *Journal of Gender Studies*, 21(1): 61-76.
37. Taleb, m., & Najafi, z. (2007). Impact of microcredit to Economic women empowerment of household heads; looking the results of Hazrat Zeinab Kobra (SA) in the villages of Bouin Zahra. *Chapter and develop a village*, 10(3): 1-26. (In Farsi).
38. Ugbomeh, G. (2001). Empowering women in Agricultural Education for sustainable Rural Development, *Community Development Journal* 36(4): 289-302.